

Újra Európa kapujában

Petschnig Mária Zita - Népszava, 2003. február 8. – ünnepi szám

Európa – e szó hallatán agyunk automatikusan a kontinens fejlett országaira kattint. Az unió anektálta fejünkbe Európát, s ami ennek pandantja: mi meg kívül maradtunk, mintha Közép-Kelet-Európa vagy Kelet-Közép-Európa – ahogy tetszik – nem lenne Európa része. Az egykori Nyugat-Európa, ami Európa fejlett országaira vonatkozott, mára Európára szimplifikálódott, amely számunkra elérendő cél, hivatkozási alap, követendő minta. E rögzült szindrómák alapján írta ki „tenderét” jubileumi számának megtöltésére a Népszava szerkesztősége jelezve azt, hogy legújabbkori fogalmaink szerint fontos állomáshoz érkeztünk. Másodszor is.

A második világháború után a reintegrációra először a politikai rendszerváltás küszöbén nyílt lehetőségünk. Akkor Európa álom volt, politikai hívószóvá lényegült, gazdaságpolitikai hivatkozássá vált, a jólétet hozó jövőt testesítette meg. A politikai rendszerváltás túlfűtött hevületében a szabadság és demokrácia szinonimájaként tudatosult, minden jót ráaggattunk, és elhittük a médiából áradó szirénhangot: „Európa vár!”.

Európa-fogalmunk másfél évtizeddel ezelőtt a másság kifejezésére szolgált, mindannak az ellenkezőjeként értelmeződött, mint amiben éltünk. Európába lépésünkkel a második világháború utáni nyomorúságos kelet-közép-európai létünket akartuk meghaladni, elhagyni a szocialistának nevezett, megrekedt, sikertelennek bizonyult modernizációs pályát, és részévé válni annak a világnak, amellyel addig legfeljebb ünnepnapokon, vendégként találkoztunk. Vendégnek lenni pedig jó, ez volt az alapélményünk.

Aztán jöttek a „hideg napok”. Európa a rideg kapitalizmust is hozta, amely mögé sem az Orkánkabát-vásárlások, sem a Gorenje-turizmus idején nem volt rálátásunk. Ránk szakadt a kapitalizmus úgy, hogy arra senki nem volt felkészülve. Egyik napról a másikra kellett szembesülnie az országnak azzal, hogy amit addig gazdasági értéknek vélt, szinte semmit sem ér, hogy fejlett technológia, rafinált marketingmunka, profitorientált vállalkozói szellem, magas kvalifikáltság, jelentős tőkeerő, korszerű üzemszervezés – és még sorolhatnánk a kívánnivalókat – nélkül nem lehet fennmaradni. Nem is lehetett. Állami segítség pedig nem volt, mert az állam - a magas eladósodottság okán - maga is segítségre szorult.

Olyan éveket éltünk át, amelyekre legrosszabb álmainkban sem gondoltunk: mindennek meg kellett változnia ahhoz, hogy megmaradhassunk, Európában maradhassunk. Lényegében tőke és tudástartalékok nélkül kellett nekivágnunk annak az útnak, amiről fogalmunk sem volt, aminek csak a végső célja lebegett előttünk: Európa. És végigjártuk, és megcsináltuk. Kossuth - ha élne – most is leborulhatna a nemzet nagysága előtt.

Európa várt, igaz, nem úgy, mint gondoltuk: tárt karokkal keblére szorítva, adósságainkat elengedve, és valamiféle Marshall-segéllyel megtámogatva, hanem üzletileg. Nekünk pedig szükségünk volt a tőkére, az idetelepített technológiára, a megnyíló új piacokra, vállalkozói, pénzügyi tudásunk megújítására, arra, hogy a paternalista állami köldökszínór elszakadása után a piaci alapon megerősödő vállalkozási bázis mielőbb stabil fejlődést mutasson. A gazdasági rendszerváltás csatáit a sikeres 1995-96. évi stabilizáció után megnyertük, amiben jelentős szerepet játszottak a fejlett világ materiális forrásai, s nem kevésbé a fejlett világot szimbolizáló Európára kinyílt ablakokon beáradó szellemi frissítő erő. (Persze, más is jött, mert egy nyitott ablaknál minden lehetséges, de most nem szeretnék ünneprontó lenni.)

Volt néhány jó évünk, 1997-2000 között a növekedés 5 százalék közelébe emelkedett, mérséklődő infláció és munkanélküliség mellett, az egyensúlyborulás veszélye nélkül. Lehetett volna min továbblépni, s kellett volna is. A Fidesz-vezette kormány regnálása alatt

azonban mindez elmaradt. A „rendszerváltásnál kevesebbet, kormányváltásnál többet” programjával színre lépő társulat valójában revansot vett az általa „nomenklatúrának” nevezettek, klientúracerét hajtott végre. Minden korábbinál erősebb kormányzást vezetett be a „győztes mindent visz” elvére hivatkozva, és megindította a rendszer-visszaváltást. Előremenettel helyett visszalépett a piacgazdaság építésében, a döntési hatáskörök és a vagyoni centralizáció újra erősítésével, a normativitás elvének félre tételével, az elvtelen állami osztogatás gyakorlatának újjáélesztésével, a kormánytól való függőség megerősítésével, a privatizáció leállításával, a visszaállamosításokkal, a további piaci liberalizáció halogatásával, a voluntarista döntésekkel, amelyek indokolatlan és káros beavatkozásokat jelentettek az ár- és bérvizonyokba, és nem utolsósorban a gazdasági patriotizmus kormányzati elvvé tételével.

A gazdasági patriotizmus, amely a saját klientúra építésének fedőneve volt, szembe ment Európával. Az akkori miniszterelnök komolyan gondolta elhíresült mondását, hogy van élet ez Európai Unió kívül is. Nem kétséges, ő ilyen életet álmódott az országnak, s amint azt kancellária-miniszterétől megtudtuk, ha a Fidesz megnyeri a 2002. évi választásokat, még erőteljesebb gazdasági patriotizmus jellemezte volna a kormányzat gazdaságpolitikáját.

A külföldi tőkével és általában a tőkével szembeforduló gazdaságpolitika (emlékezzünk, Orbán Viktor az elfogadható profitrátát is meghatározhatónak vélte, kikelt az osztrák vircsaft ellen, be akart avatkozni a kamatpolitikába) akkorra érett be, amikor a tőkeáramlás a világgazdaság dekonjunktúrája miatt egyébként is lefagyott. Az eredmény a külföldi tőkebeáramlás elakadása, a kiáramlás felgyorsulása, és az, hogy a spekulációs tőke megtámadta a forintot.

Az Orbán-féle rendszervisszaváltás abban a paradox cselekménysorban is kifejezésre jutott, hogy miközben erőteljes ideológiai harcot folytattak a nemlétező bolsevizmussal szemben, maguk élesztették újjá a Kádár-korszak populizmusát. Újra elhitették az emberekkel, hogy ingyen ebéd igenis van, mindent lehet, csak akarni kell, a kormány minden problémát képes sikeresen megoldani. S miközben a polgári lét (értsd: önerőből, önbázisán fejlődő) kondicionálásáról hirdették az ígét, a paternalizmus gyakorlatát és igényét hívták ismételen elő. (S így érthető, hogy az ekként megtámogatott „kisember” most fél Európa kapujának kinyitásától, mert elhitették vele, hogy létezik az az orbáni védernyő, amely baj esetén kinyílik a feje fölé.)

Az Orbán-kormány, miközben felélte a kedvező világgazdasági helyzetből, és a stabilizációval kiszenvedett egyensúlytartó növekedésből adódó kegyelmi időszakot, és szembefordult a tőke és piacgazdaság fejlődésével, hihetetlen önmegtartóztatást mutatott a reformprogramok kidolgozásában (adó, TB, oktatás, közigazgatás, egészségügy), a választások idejére nagy rafinériával időzített elosztási politikájával - a külső feltételek kedvezőtlené válása mellett - meggyengítette a jövedelem-termelés alapjait. Röviden így lehet összefoglalni azt az örökséget, amelynek terhét Európába való bebocsátásunk előtt már aligha tudjuk letenni. Már azért sem, mert e gazdasági örökségre a Fidesz rápakolta még a gyűlölködéssel megosztott magyar társadalom politikai hagyatékát is.

A társadalmi béke megteremtéséért, a szocialisták szavahihetőségének bizonyításaként a Medgyessy-kormány 2002 nyarán az elosztás-centrikus gazdaságpolitikájával ott folytatta, ahol a Fidesz abbahagyta, csak hogy a kasszák közben rég kimerültek, mert arról az elődök szíveskedtek gondoskodni. Az új kabinet a gazdasági patriotizmus szálait ugyan elvágta, de nem jött be a 2002. második felére várt európai konjunktúraerősödés, és a jegybank elnöke minden tőle telhetőt megtett, ami az általa vallott Fidesz-közeliségből következett.

A külföldi és a belföldi tőke ma nem politikai, hanem gazdasági okokból nem tudja a hazai növekedést támogatni: a profitok összezsugorodtak, az infrastrukturális feltételek nem

javultak. Nem véletlen a feldolgozóipari beruházások több mint egy éve tartó zuhanása, ami potenciális versenyképesség-vesztést vetít előre, megtévezve azt, amit 2001-2002-ben elszenvedtünk. Magyarország az EU ante portas rosszabb helyzetben van, mint négy évvel ezelőtt.

- A maastrichti kritériumok teljesítésében csak az infláció mérséklésében tudtunk meglehetősen kétes értékű eredményt felmutatni; a külső és belső deficitok növekedése mellett az államadóság is emelkedett a GDP-hez viszonyítva.
- Az öt százalékot közelítő növekedési lendület megtört, az élénkítéshez nincsenek belső források, és nem látszik a külsők megjelenése sem. Úgy néz ki, hogy benne vagyunk a „hét szűk esztendőben”, és csak remélni lehet, nem kell kitöltenünk ki a bibliai időt.
- Amikor lett volna forrás rájuk, elmaradtak a szükséges reformok, most e hiátus is rontja a jövedelemtermelés alapjait.
- Időközben viszont közép-kelet-európai versenytársaink megerősödtek, miáltal relatív helyzetünk romlott, tőkevonzó képességünk emiatt is gyengült.

Ez látszik 2003 elején Magyarország gazdasági fejlődési kapacitásaiból Európa kapujában, amikor az ország új rendszerváltás előtt áll.